

STEDNAVNE I THY OG VESTER HAN HERRED

AF SVEND AAKJÆ R

Stednavnene er vore ældste sproglige Minder. De maa betragtes som en Art sproglige Oldsager, efterladt i Tidernes Løb af vore Forfædre. Men desværre findes de jo ikke, som de rigtige Oldsager, aflejret i Lag over hverandre, og det er derfor ofte svært at tidsfæste dem, baade at fastslaa deres indbyrdes Alder og endnu mere deres nøjagtige Alder. Paa dette Punkt er Stednavneforskningen endnu ikke ganske afklaret. Den er jo endnu ikke nogen særlig gammel Videnskab, og dersom det skal lykkes at fastslaa de danske Stednavnes Tidsfølge og Alder, maa det vistnok ske ved et nøjere Samarbejde mellem Arkæologi og Stednavneforskning.

Der synes efterhaanden at være Enighed om, at de *Teutoner*, som nævnes i Citater hos Plinius fra en Beretning om Oceanet af den græske Rejsende Pytheas fra Marseille¹), maa have boet i *Thy*, og i saa Fald hører dette Navn med blandt de ældst omtalte danske Stednavne, da Pytheas levede i det 4. Aarhundrede før Kristus, samtidig med Alexander den Store. Ordet *Thiuth*, *Thyd*, *Thy* betød egentlig „Folk, Stamme” oprindelig maaske „Styrke, Hærstyrke”, og da Cimbrenne cirka 100 Aar før Kristus drog ud paa deres store Tog imod Romerne, havde de Teutoner med i deres Følge. De to Folk synes en Tid lang at have boet sammen med Helvetierne i det nuværende Schweiz, og man har i Greinberg ved Miltenberg i det nordvestlige Bajern i et romersk Stenbrud fundet deres Grænse-stene²).

Spørgsmaalet er imidlertid, om de Landsbyer og deres Navne, som vi fra Middelalderen kender i *Thy*, ogsaa var til allerede i denne fjerne Fortid, da Pytheas gæstede Vestjylland. At de var til allerede i Oldtiden er givet. Selv den yngste Gruppe, Torperne, er som Regel skabt i Tider, der ligger forud for vore ældste Skriftkilder, men det er endnu et aabent Spørgsmaal, hvor langt tilbage i Fortiden Stednavnene rækker. De mest forsigtige Stednavneforskere er ikke tilbøjelige

til at regne med, at Stednavnene er stort ældre end vor Tidsregning; men dersom det er rigtigt, maa det vel sagtens forudsætte, at der har fundet et Sprogskifte Sted i Norden, og herom veed vi foreløbig intet sikkert. Ogsaa det fastboende Bondefolk fra yngre Stenalder og Bronzealder maa dog utvivlsomt have haft Navne paa deres Bosteder.

Man har delt Stednavnene i Grupper efter deres Endelse, og dernæst forsøgt at finde et nogenlunde sikkert Tidsfæste for Gruppen som Helhed.

I Historisk Aar bog for Thisted Amt er det allerede forsøgt at give en kort Oversigt over Thysyssels Bebyggelse og Bostedsnavne. Der var ogsaa Øster Han Herred medtaget, fordi hele Han Herred oprindelig regnedes til *Thy* Syssel. Her skal nu tillige gives Bidrag til Stednavnenes Tolkning i Enkeltheder, men efter denne Bogs Plan medtages her kun Vester Han Herred i sin nuværende Skikkelse. I Matriklen af 1688 regnedes kun V. Torup, Klim, Vust, Arup, Øsløs, Vesløs, Tømmerby og Lild Sogne til Vester Han Herred, men nu hører til dette Herred tillige Kollerup, Hjortels, Kettrup og Gøttrup Sogne, og de er derfor medtaget i denne Behandling.

ING-NAVNE

Der synes at være nogenlunde Enighed om, at Navne med Endelsen -ing hører til det ældste Lag af vore Bostedsnavne. De mangler i Norge, men er ellers kendt i de fleste germanske Lande. Medens de i Tyskland (Siegmaringen) eller paa Longobardernes Omrande i Lombardiet (Gislarengo, Marengo) ofte synes at have Personnavne i Forleddet af de fra Folkevandringstiden kendte Typer: Sigimar, Gislaharjar, saa synes dette ikke at være Tilfældet i Danmark. Hvor vi nogenlunde sikkert kan skimte Forleddets Betydning, synes det at være et eller andet Naturord (Bjerring af Bjerg) eller et Dyrenavn, sandsynligvis anvendt billedligt om en eller anden Naturformation (Gelting af Galt, Hjerting af Hjort), eller i enkelte Tilfælde et Adjektiv (Hvidding, Grønning af hvid, grøn). Derimod er det ikke lykkedes at paavise sikre kendte Personnavne i Forleddet ved de danske Ing-Navne.

¹ H. P. Stensby: Pytheas fra Massilia og Jyllands Vestkyst, Geografisk Tidsskrift 24. Bd. (1917), S. 12. Sv. Aakjær: Pytheas fra Massilia, Vestjylland, Hardsyssel, Turistforeningens Aar bog 1927, S. 107 ff. S. A. Andersen: Pytheas fra Massilia, Berlingske Aftenavis Kronik 14.-10.1942. Aakjær: Thysyssels Bebyggelse og Bostedsnavne, Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1944.

² Sigmund Feist: Das Volkstum der Kimbern und Teutonen. Zeitschrift für schweizerische Geschichte IX. 129-160 (1929).

Da Ing-Navnene har saa høj en Alder, at de gaar tilbage til fællesgermansk Tid, kan man ikke vente, at de alle let lader sig tolke af nu kendte danske Ord. *Grønning* maa dog vel have Forbindelse med Ordet *grøn*, der atter er beslægtet med Ordet *gro*. *Tøfting* er afledt af Ordet *Toft*, *Løfting* af *Loft*, og naar disse Navne har den samme I-Omlyd, som vi kender fra Bog: Bøger, Gaas: Gæs eller Tal: tælle, saa viser det, at de Ing-Navne, der har I-Omlyd, maa være ældre end denne, d. v. s. ældre end ca. 600. *Sperring* er vel afledt af Ordet *Sparre*. Skriveformen 1418 Sperende skyldes muligvis Paavirkning fra Siørende (Sjørring), der oprindeligt var sammensat, ikke med -ing, men med Ordet *Ende*. *Harring*, der 1469 gengives *Hørninng*, synes at være afledt af Ordet *Horn*. *Skerping* (1610 Skierping) af *skarp*. *Hinding* muligvis af *Hind*, selv om andre Tolkninger er mulige. Hvis Formen 1468 *Hinnig* er rigtig, og ikke blot skyldes, at der er glemt en Nasalstreg over andet *i*, er Navnet dog ikke noget Ing-Navn.

Af dunkel Oprindelse er vel derimod *Hassing* (1231 Hasing, 1421 Hassingh). Man kunde tænke paa Ordet *Hase* i Grundbetydning „Krumning” eller paa Sammenhæng med et Ord *haas*, der betyder „tør, ru” og sandsynligvis er beslægtet med norsk Dialekt *haas*, „ru, skrubbet”, *hæsa* „Tørke”, med islandsk *háss*, *hæsin* og *hæsingr* „saftløst, vissent Græs”, *hæst* „visne, blive tør (om Græs)” og færøisk *hæsingur* „Vind, som blæser længere Tid fra samme Kant”. En i-omlydt Form af Hasing kunde foreligge i *Hæsing*. En tredje Mulighed var Forbindelse med norsk Dialekt *hes* „Tap”, der vel er fjernere i Slægt med græsk *kestros* „spidst Jern, Pil”, *kestra* „Pren”. Stednavnet *Hessum* paa Fyn siges at være af uklar Oprindelse; det kunde vel have Forbindelse enten med ovennævnte *hes* „Tap” eller med *Hæs* „Stak” (*hesja*).

Vorring (1421 Vorning) kan vel hænge sammen med *Orne* eller maaske snarere med det *orn(e)* „Skovstykke”, der vel foreligger i *Vogn*, *Baggesvogn* (1355 Oorn, 1487, 1488 Worn)³.

For *Veslingh* i Nors Sogn savnes ældre Navneformer end 1688. I Sverige kendes *Vesslingby*, men ogsaa Navne som *Vesslan* (ældre *Värslan*), *Vesljunga* ved *Visseltofta*, samt *Søen Veselången*. Det er tvivlsomt, om Navnet

er et ægte Ing-Navn, og der er mange Tolkningmuligheder paa Grund af den sene Skriftoverlevering.

Støvring (1268 Styfring) i Skjoldborg Sogn er samme Navn som *Støvring* ved Randers og ved Aalborg. Samme Navn kendes ogsaa i Norge, og flere dermed beslægtede: *Støvre*, *Støvra*, *Støvran*. De formodes at være beslægtet med Ordet *stúfr* „Stub” og at betegne Rydningsland, hvor der stod Stubbe tilbage af fældede Træer⁴). I Sverige kendes i Västerbotten og Norrbotten *Stöverberg*, *Stövernas* og *Stöverfors*, alle vel af *styfra* „Stubland, Rydningsland”.

UM - NAVNE

Langt de fleste Landsbynavne med Endelsen -um har deres Oprindelse af -hem, -heimr ligesom de tilsvarende norske Navne. Det har hidtil været almindeligt at henføre dem til Tiden omkring Kristi Fødsel, og jeg har selv, ligesom den norske Forsker Magnus Olsen, været tilbøjelig til at henlægge dem til romersk Jernalder; men den sidste Forsker, der har behandlet disse Navne, Kr. Hald, er ikke stemt for at føre dem længere tilbage end til ældre Folkevandringstid, til Tiden omkring 300, især støttet paa Iagttagelser af Um-Navnene i Himmerland⁵). De er i Danmark aldrig sammensat med Personnavne, saaledes som Heim-Navnene i Tyskland, men meget ofte indeholder de Ord for Terrænets Form, Jordbundens Beskaffenhed, Dyr og Fugle, Plantenavne og Trænavne, og Ord for forskellige Arter af Gærder og Indhegninger.

Endelsen er det samme Ord som Ordet „Hjem”, oprindeligt beslægtet med græsk *keimaj* „ligger”. Oprindeligt har Ordet vel blot betydet „Lokalitet” (jfr. svensk *lägenhet*, tysk *Lage*, egtl. „Beliggenhed”), men senere „Hjemsted”, endnu senere maaske „Gaard, Landsby”. Ordet betød altsaa oprindeligt „noget, der ligger”, som *Sted* (stath) betød „noget, der staar”. At enkelte af Um-Navnene, især Marknavnene, kan indeholde en Dativ Pluralis, er muligt, men der forekommer mig ikke endnu at være givet sikre Kriterier til Afgørelse af, hvilke Navne, der er Dativ og hvilke der er gamle Heimar.

Aalum, et af de forsvundne Bosteder paa Agger-Tangen (1664 Nør og Sønder Allum). *Pytheas* omtaler, i Følge Plinius, en Ø, der enten

³ Oluf Nielsen i Blandinger udg. af Universitets-Jubilæets Danske Samfund I. 335-337.

⁴ Norske Gaardnavne XII. 315; Indledning S. 79, II. 317, V. 36-181; XIII. 275; XIV. 168-253; XV. 171-275; XVI. 207-269.

⁵ Kr. Hald: De danske Stednavne paa -um, 1942, S. 32.

har heddet *Abalus* eller *Abalum*, og som ligger ved *Raunonia*, sandsynligvis Thyborøn. Man kunde tænke sig, at der i den oprindelige græske Tekst havde staaet **Abalon** (En Stjerne foran en Ord- eller Navneform betyder, at Formen kun er formodet, men ikke forefundet i skriftlige Kilder.), der atter gengav et hørt Stednavn **Abalom*, et Ord, som Lyd for Lyd vilde svare til den urgermanske Form for Ordet *Avl* (**abala*, afl). Dette Ord kan betyde „Styrke, Kraft”, og kunde være Navn for et befæstet Sted, et Fort. Senere, da Heim - Navnene opstod, kunde her være opstaaet et **Afl-heimr*, der siden kunde udvikle sig fra *Avlum* til *Aalum* eller *Allum*. Paa samme Maade bliver *Gavl* visse Steder til *Gaal*, *Gavlsklint* ved Hindsgavl (Hægnæths-gavl) til *Galsklint*, *Støvl* „Dam” til *Støl*, *sufl* til *Sul*, *Beflum* til *Bælurn*, **Biaflum* til *Bjaalum*. Der er dog andre og maaske nærmere Tolkningsmuligheder.

Ballerum er muligvis ikke noget Um-Navn, men et -rum-Navn, sammensat af *Balle* „Forhøjning” og *Rum* „Rydning”. Rum-Navne er dog vist meget sjældne i Danmark, især i Jylland, og der kunde ogsaa være Mulighed for, at *Ballerum* var et ægte Heim-Navn med et Forled **Baldr*, beslægtet med *Beldringe*, muligvis af Roden i oldnorsk *baldrast* „arbejde sig frem med Møje”, *bala* „buldre, tumle, larme, stræve” (se Torp, Nynorsk etym. Ordbog *bal* „Støi, Stræv”). Et andet Navneled med lignende Betydning: *Am* foreligger vist i Amager, til Roden i *ama* „plage, anstrenge, gnide, skrubbe”, jy. *ample* „arbejde tungt og besværligt”. Ordet her skulde være beslægtet med jysk *Balder*, *baldre* „Bulder, buldre”.

Balum i Bodum Sogn findes ikke overleveret i saa gammel Tid, at man kan fastslaa, om det indeholder Ordet *Balle* (Balg) „Forhøjning” eller mulig det ovennævnte *bal* „Støj, Stræv”.

Bodum (1348, 1361 Bothum) indeholder utvivlsomt Ordet *Bod* i en Betydning „Skur, Hytte”. Der er intet til Hinder for, at Endelsen her kan være Hem, ligesom i de andre Um-Navne.

Bollum paa Agger-Tangen 1664 kan indeholde Ordet *Bol* „Planke, Træstamme”.

Brøndum af *Brun* „Brønd, Kilde”.

Gudum, et ret udbredt Stednavn, findes utvivlsomt i Gudnæs, Villerslev Sogn (1450 Gudomnes), og indeholder Ordet *Gud*. Galgevejen; Ravnsig og Tyvehede i Sognet

minder muligvis om Rettersteder i Nærheden, saaledes som det ofte ses, at Tingsted, Rettersted og Helligdom er Naboer. Engerhøj og Engbjerg kunde muligvis indeholde Gudenavnet *Inge* om *Frø*.

Hørdum (1405 Hørdum, 1424 Hyrdhom, 1435 Hyrdom), sikkert af **hyrth* „Indhegning af Vidjefletning”.

Kalum i Hvidbjerg paa Tyholm er maaske samme Navn som *Karlum* andetsteds. Det er næppe sandsynligt, at det er et ægte Um-Navn. Man har troet, at det indeholdt et ukendt Ord **karl* „Kær”, men man kunde tænke sig, at Navnet, ligesom *Boslum*, *Bondelum* o. fl. indeholdt Ordet *Holm*, sammensat med Ordet *Karl*.

Klim kommer vistnok af et **kli* med Betydning „Limsten”, idet der paa Klim Bjerg fra gammel Tid har været brudt Limsten (Kr. Hald).

Sem i Hvidbjerg paa Tyholm (1408 Sææm) har Navn af *Sæ* „Sø”.

Skyum er sikkert samme Navn som *Skivum* i Aars Herred (1231 Skithum), - af *skith* „Gærdestav”, her i en Betydning Skigard „Hegn, Indhegning”.

Spolum i Vestervig (1612 Spolum) muligvis af *Spole* „Stang, Tremme”, maaske i en Betydning „Gærdestav”.

Toftum indeholder utvivlsomt Ordet *Toft*.

Tvolum i Udby Sogn maa vel, skønt Kr. Hald ikke nævner det, regnes til Um-Navnene (1457 Twolum). Navnet er uklart, det kan være et Holm-Navn, men kunde muligvis have Forbindelse med norsk *tol* „Kande, Dunk med bred Bund og smal Aabning”, maaske om Dal eller Lavning.

Voldum i Hjørdemaal, tidligere en Gaard (1508 Vollum), af *Vold* „Græsgang”.

Ørum er et meget udbredt Navn, der uden Tvivl indeholder Ordet *Ør* „Grus”.

Naar der er mange Ing- og Um-Navne i et Herred, er det gerne Tegn paa, at Herredet var bebygget i meget tidlig Tid. Baade i Thysyssel, Almindsyssel og Hardsyssel laa Ing/Um-Procenten omkring ved 5, i Thy højest i Hassing Herred (6,3), lavest i Hundborg Herred (2,9); men Mængden af disse Navne naaede dog i Thy ikke op imod Herreder som Sønderlyng (26,6 %) eller Tyrsting (20 %).

STED og LEV

De to Navnegrupper med Endelserne -sted og -lev hører sandsynligvis til i Folkevandringstid. Forleddene er som Regel Personnavne fra denne Tid, i enkelte Tilfælde maaske Gudenavne (Tor, Odin, Tir, Frø). Der er ikke sproglige Grunde, der tyder paa, at Sted er ældre end Lev, men dels er Endelsen Sted meget gammel i Tyskland, dels kunde Stedbyernes Beliggenhed i Egnen ofte tyde paa, at de er de ældste, dels synes Lev at være en særlig nordisk Navneendelse, ogsaa hvor den forekommer i et Omraade af Tyskland, især i Thüringen. Der er Ting, der tyder paa, at Lev er

Norden. Ordet *Lev* kendes i Olddansk i Ord som Kongelev (kununglef), Oldelev og Ættelev om Krongods og Slægtsods. Det betyder sandsynligvis „overladt Gods”.

Bedsted (1367 Bilstæth) af Mandsnavnet *Bili*, *Billi*.

Bersted i Snedsted Sogn (1518 Birckstedt) sikkert af Mandsnavnet *Bjarke* (Biarki, Byærki, Berki).

Bliksted (1638 Blegsted) maaske af Mandsnavnene *Blek* eller *Blix*, eller af Tilnavnet *Blighr*, jfr. norsk Blikstad (1667 Blegstad) og Bliighsrud i Norum Sogn, Bohuslen.



Udsigt fra Boddum mod Doverodde. Ad Dæmningen fører Vejen over Dover Kil. (E. Foged fot.)

skabt i en forholdsvis kort Periode omkring Aar 500, da Folkenavnet Daner begynder at optræde, og at disse Godser er knyttet til Stormænd i Danekongens Hær og Hird. De hører sikkert hjemme i den Tid, da Sagnene herhjemme fortæller om en ny Erobrer - Slægt, Skjoldungerne, der under svære Kampe skabte et Rige i Danmark og forsøgte at trænge op i Sverige. At Danerne tillige, i Forbund med Saksere og Thüringere, førte Kampe mod Frankerne, er af flere Grunde sandsynligt, og af dette Forbund er sikkert Lev-Navnene i Thüringen fremgaaet, ofte med de samme Høvdingenavne til Forled, som kendes fra

Elsted (1484 Elstedt) vel af Mandsnavnet *Elev*, *Eilif*; dog forudsættes i enkelte norske Stednavne Elstad ikke Eilif, men Kvindenavnene Elf og Eldrid.

Hansted (1555 Handsted) er samme Navn som Hansted i Voer Herred (1231 Hanstath) og Handest ved Randers (1410 Hanest, 1440 Handhest), sikkert af Mandsnavnet *Hani*.

Hørsted (1360 Hørstedt) vel af *Hørvisstath af Mandsnavnet *Hørvir*, *Hervér*. Norsk Hørstad tolkes dog af Herjulfstadir.

Ibsted paa Jegindø findes ikke overleveret i gammel Tid (1664 Iffsted). Dersom det indeholder Mandsnavnet *Ib*, der er fra kristen Tid

(Jep, Jacob), kan det ikke være noget ægte Sted-Navn; men det kunde indeholde Mandsnavnet *Ifi, Evi*.

Madsted i Hvidbjerg vesten Aa var en gammel Hovedgaard, der nævnes allerede 1324, med et endnu ældre Voldsted (1416 Madtstedt). Navnet kan derfor være ægte, da det kan indeholde Mandsnavnet *Mati, Mad, Made*, der vel ogsaa forekommer i Maderup, Mattrup og Madyssagger (Tørrild Herred 1484).

Skibsted Gaard i Ydby er muligvis ikke noget ægte Sted-Navn. Det ligger ved Skibsted Fjord og kunde godt have Navn af *Skib*. Skibsted i Hellum Herred, som ligger inde i Landet, hedder 1396 Skibsted. Ogsaa Skibsted Gaard ved Nors ligger inde i Landet. Men da der findes et Mandsnavn *Skef, Skefill*, og da Skipstad i Norge i ældre Tid hedder Skieffuesta, er det dog nok muligt, at Skibsted i Danmark kan indeholde Mandsnavnet *Skef*.

Thisted antages vist blandt Lægfolk almindeligt at betyde „Staden i Thy”. Med Thy har Navnet intet at skaffe, men hedder 1367 Tystath, Tiistedt, og optræder ikke før 16. Aarh. med Th. Ligesom de andre Byer af dette Navn indeholder det formodentlig Gudenavnet *Ti, Tir*.

Tilsted (1367 Tylstath) maa vel indeholde Personnavnet *Tili*.

Torsted (1406 Thorstadh) kan indeholde Gudenavnet *Thor*, men muligvis ogsaa Mandsnavnet *Thord*.

Ulsted i Vestervig (1380 Wistedt) kan indeholde Gudenavnet *Ull*, men vel ogsaa Mandsnavnet *Ulf*.

Febbersted i Ræer Sogn (1602 Feberstedt) er næppe noget ægte Sted-Navn. Maaske er Forleddet Fæbro, Fæbod eller Fæbjerg, jfr. svensk Fäberga, Fäbodarna, Fäbodberget, Fäbron, Fäbrobacken.

Barslev (1408 Badersløff). Der kendes i



Vejen til Svinkløv – det mest kendte Udflugts- og Badested i Landet mod Nordvest. (Eilif Henriksen fot.)

Skovsted i Lodbjerg (1421 Skoustedt) og i Hillerslev (1435 Skoffzstedh) har sikkert intet med Ordet *Skov* (skogh) at gøre, men indeholder Mandsnavnet *Skógr* eller *Skógi*.

Snedsted (1263 Snestath). Ogsaa i Sverige kendes Stednavnet *Snesta*. En dansk Sagnkongehed *Sne, Snie, Snio, Sno, Snede*.

Dansk vel et Mandsnavn *Bade*, men ikke noget **Bader*. Derimod findes ved Cassel i Tyskland baade et *Badeleben* (1022 Badenleve, 1084 Badesleva, 1225 Osterbadeleve) og et *Badersleben* (1178 Baddersleve). Med det sidste Navn synes Barslev at være identisk.

Fjerritslev (1610 Fiærredtzleff) er desværre ret sent overleveret og synes ikke at indeholde noget kendt Personnavn. Der kan muligvis have eksisteret et til *Fiårleif* svarende Mandsnavn **Fiar-røth*, eller et **Fiallarsleif* kunde (ved Dissimilation) udvikles til **Fiarræsleif*

Flovlev (1408 Floweløfwæ) kan muligvis indeholde Personnavnet *Flue*, *Flugha*, *Fluwæ*, jysk *Flowæ*, der vel egentlig er et Tilnavn.

Hillerslev (1231 Hyldæslef) af Mandsnavnet *Hildir* (Hildisleif). Samme Stednavn kendes paa Fyn (Sallinge Herred); jfr. tysk Hillersleben (Hillesleve, Hildesleve, Hildisleve).

Stjerslev (1664 Stiersleff) vel af *Ster*.

Uglev (1453 Vggeløf) af *Uggi*.

Villerslev (1426 Willersleff) indeholder vel, ligesom Villersø (af -høgh, Høj), et Personnavn sammensat med **Vili-*, enten *Vilrek* jfr. tysk Willersleben, 1227 Wilerigisleiben, norsk Vilshammer, 1312 Vilrægshamar), *Vilgeirr*, dansk **Wilghær*, eller maaske snarest et **Villarr* af **Wiliharjar*, svarende til det 755 forekommende tyske Personnavn *Williheri*.

Ørsløv (1610 Ørzleff) indeholder vel ligesom de talrige andre danske Stednavne af denne Form, Mandsnavnet *Øther* (**Audaharjar*).

LØSE

Paa Øerne og i Sydsverige findes der en Gruppe Navne med Endelsen *Løse*, der vistnok betyder „Græsgang, Indhegning, Løkke”⁶). Der er ogsaa svage Muligheder for, at vi kan have enkelte saadanne Navne i Jylland, men de faa Navne her i Thy, der kunde være Tale om, synes at være ganske usikre. Dels drejer det sig om *Hindsels*, *Hjortels*, *Sennels* og *Spajls* (1510 Hindtzells; 1386 Hiertells; 1348 Syællæns, 1406 Seels, 1664 Sendelsze; 1664 Spads, 1688 Sparrels); men de fleste af disse Navne indeholder formodentlig Ordet *Næs*. Dels er der *Øsløs* og *Vesløs*, som hedder 1408 Jøstløs, Østløs og 1348 Wæstløsen. Da ingen af de ægte Løse-Navne ellers indeholder Ord for Verdenshjørner, er det vel snarere et Ord *Løse* eller *Løsen*, der foreligger; jfr. Lösen Sogn i Östra Herred, Bleking (1231 Lusn).

BY og TOFT

Efter Folkevandringstidens Krige og Erobringer, der afsluttedes omkring Aar 600, synes der at være fulgt en Periode, indtil Vikingetidens

Begyndelse, Tiden 600-800, da Herremændene var mere optaget af fredelig Syssel. I denne Tid skabtes bl. a. Stednavnegruppen -by og -toft. De ældste Navne har som Regel Ord for Terræn eller Bebyggelse i Forleddet (Bjergby, Dalby, Skovby; Søby, Broby, Viby); de senere, der rækker ind i Vikingetiden, har ofte Personnavne i Forleddet, ligesom i de Omraader, som i denne Tid koloniseredes i England, Normandiet og Angel.

Det er dog næppe alle disse Navne, der er ægte S sammensætninger; Ordene By og Toft vedblev jo at have deres velkendte Betydning, og Navne som Gammelby og Nyby, Yderby, Nederby, Opperby, Sønderby, Vesterby eller Søndertoft, Langtoft, Staktoft hører næppe til i den oprindelige Tidsperiode.

Naturord rummer vel *Brundby* (*Brun* „Brønd, Kilde”), *Glædeby* (*Glæde* „Udløb af Bæk i Stranden”), *Lyngby*, *Sundby*, *Odby* (af *Odde*). *Haarby* vel af *horr* „Dynd, Sump”, *Kølby* af *køl* „sid og sumpet Eng, Kær”. *Visby* har næppe Navn af *Vese* „Sump”, da det 1363 skrives Wiisszbye; maaske af *Vig*, *Visby* Bredning. *Koldby* kommer næppe af *Kold* „Høj, Bakke”, da det 1556 hedder *Koelkode*; se nedenfor under Bod og Kot.

Kulturord rummer vel *Vangeby*, *Hovby* (maaske af *Hove* „Indhegning”) og *Tømmerby* (1231 Tymberby, maaske af *Tymber*, *Tømmer* „en tømret Bygning”; jfr. tysk *Zimmer* „Værelse”). Personnavne indeholder vel *Balsby* (jfr. Balsgaard), *Ambby* (jfr. Amtoft) og *Jensby*. Det er muligt, at *Jensby* indeholder Mandsnavnet *Jon* (*Jonsby*, *Jønsby*), derimod vel næppe *Jens* (af *Jønæs*, *Johannes*). I en Del norske Stednavne er *Jens* udviklet af *Hjelms-*, men dette er næppe sandsynligt i Nørrejylland; hvor *hj-* skulde være bevaret.

Ydby hedder i ældre Tid 1361 *Øyby*, 1367 *Øwby*, hvilket tyder paa ældre -gh-, ligesom i Ordet *Øje* (øghæ). Det er muligt, at Navnet oprindeligt var **Økby*, der paa samme Maade som ved *Stokby*, der kan blive til *Stouby*, tidligt udvikledes til *Øwby* og derfra videre til **Ywby*, *Yby*. Navnet kunde da indeholde et Ord *Øge*, *Økæ*, der betyder „Tillæg, tiløget Jord”, jfr. norsk *Økland*, *Aukland*, der ofte hedder *Augland*.

Husby kendes i alle tre nordiske Lande, hvor *husaby* betyder „Kongsgaard”.

Grundtoft kunde indeholde Ordet *Grund*, men maaske ogsaa Personnavnet *Grundi*. Sikre

⁶ Sv. Aakjær: Løser og Løkker, Danske Studier 1922.

Personnavne findes vel i *Vibberstoft* (1602 *Wibistofft*). af *Vibe*, *Wipæ*. *Amtoft* (1408 *Ametofte*; *Ammetofte*) af *Ame*. *Momtoft* af *Momme*. *Kabelstoft* vel af Tilnavnet *Kabel*.

Derimod findes næppe Personnavne i *Grøntoft* (af *grøn*), *Stentoft* (af *Sten*) og *Kjeldtoft* (af *kiældæ*, *Kilde*), *Faartoft*. (af *Faar*) og *Nibtoft* (af *nibe*, *nipæ* „brat udhængende Bakke”).

TORP og BØL

Tiden fra Vikingetid til cirka 1200 var en vældig Nyrydnings-Tid, da blandt andet vore talrige Torper skabtes, ikke mindre end 2000 i Tallet. Endelsen *Torp* var i Brug allerede i Vikingetiden, men maa sikkert antages at være indkommet noget før Vikingetidens Begyndelse, og den vedbliver at være i Brug ned i Middelalderen.

Skabelsen af Købstæderne, baade her i Landet og i Nordtyskland, har gjort det lønnende at tage ny Jord under Plov og udvide Kornlandet.

Forleddet i Navne paa *Torp* er i de fleste Tilfælde Personnavne, ofte af de fra Vikingetid og ældre Middelalder kendte Typer, enkelte fra kristen Tid, og enkelte maa udledes, ikke af Fornavne, men af Tilnavne.

Aarup (1413 *Aardorp*) kan indeholde Genitiv af Ordet *Aa*, ligesom *Aarhus* (*Aaros*), men vel ogsaa Mandsnavnet *Ari*.

Allerup af *Alli*.

Alstrup i Hvidbjerg vesten *Aa* nævnes 1455.

Der kan være Tale om flere Personnavne (*Alstrup* paa *Falster* kommer af *Alflak*), men *Alf* er vel det almindeligste.

Andrup af *Ani*.



Anton Fiskers Hus i æ Berregaa'd, Hou Daas. (H. Berthing fot.)

Hvor vi kan danne os nogen Mening om, hvem de Personer er, der har lagt Navn til vore Torper, synes det at være Folk af Herremandsklassen, og det er sandsynligt, at det er Kongen, Bisperne og Herremændene, der er gaaet i Spidsen ved Anlæggelsen af de nye Torper, der krævede baade Arbejdskraft og Kapital. Det er rimeligt, at

Arup (1408 *Athorp*) af *Addi* eller *Atti*.

Astrup (1598 *Asterup*) vel af *Asti*; de fleste andre Navne af denne Form indeholder vist *Asser*.

Bistrup indeholder, rimeligvis Ordet *Biskop*, ligesom *Bisgaard*.

Borup (1664 Boorup) kan indeholde Mandsnavne som *Bovi*, *Bogi*, *Bodi*, men ogsaa *Barthi* (1268 Barthæthorp). Flere Borup'er har vel snarere Navn af *Bod* (Fæbod); jfr. *Boderup* (1231 Bodethorp).

Dollerup (1600 Dollerup) indeholder rimeligvis Ordet *Dal*, men kan ogsaa komme af Mandsnavnet *Dali*.

Drøstrup af *Drude*, *Drot* eller *Druge*, *Drhuge*.

Ettrup af *Edde*.

Flarup af *Flori*.

Frøstrup (1638 Frøestrup) af *Frøki*, *Frøger* el. lign.

Futtrup vel af *Fod*, *Foot*; jfr. svensk *Fottrup* af *Fotatorp*.

Gerdrup af *Geri*.

Gerup (1600 Gierup) af *Geli* eller *Geri*.

Gettrup af *Geti*.

Ginderup maa vel, ligesom *Ginnegarth* og *Gintoft*, indeholde et formodet Mandsnavn **Ginni*, jfr. Mandsnavnet *Ginnarr* og norsk Stednavn *Ginnestad*⁷).

Gramstrup af *Gram*.

Grurup (1400 Grurup) af *Gru* eller Kvindenavnet *Gro*, *Grua*.

Gyrup (1376 Gythorp) af *Gythi* eller Kvindenavnet *Gytha*.

Gøttrup af *Gøti*.

Haastrup (1638 Hostrup) muligvis af *Haasten* eller *Horsten*; jfr. *Taastrup* af *Thorstensthorp*.

Handerup vel af *Hani*.

Hornstrup (1600 Huornstrup) af Tilnavnet *Horn*.

Hundstrup (1435 Hwnstrup) af *Hund*, *Hunwith* eller *Hune*.

Hurup (1435 Hvrup) af *Hufi*, *Hofi* eller *Hugi* (*Hugo*).

Hualstrup nævnes 1688 i Hundborg Sogn, maaske af et Tilnavn **Hwal* eller **Hwalp* En Jætte af Navnet *Hvalr* kendes i Oldnorsk.

Højstrup (1408 Høghstorp) af *Høgh*, *Høk*.

Irup (1449 Yrop) af *Ide* eller Kvindenavnet *Ida*.

Istrup (1418 Istrup) af *Isi*.

Janderup (1555 Jandorp) maaske af *Janne* (jfr. svensk *Jannakulla*) eller som *Janderup* ved *Varde* (*Jamthorp*) af et **Jammi*, mulig beslægtet med *Immi*.

Jestrup i *Lyngs* (1449 *Jegstrop*, 1472 *Eyestorp*) og i *Sønderhaa* (1490 *Istrup*), begge

vel af *Eki*; det sidste kunde dog være *Isi* som *Istrup* ovenfor.

Kaastrup (1555 *Kaastrop*). *Kaastrup* i *Tømmerup Sogn* hed 1376 *Kulsthorp*. *Paa Grund* af den sene *Overlevering* er der her mange *Muligheder*, bl. a. *Karl*, *Kol*, hvor -l- er svundet som i *Bedsted* af *Bilstath*, eller af *Kase*.

Kallerup (1466 *Kallerup*) af *Kalli*.

Kanstrup (1431 *Kanstrup*) muligvis af *Kanne*.

Kettrup af *Keti*.

Kjallerup (1418 *Kiellerup*) vel af Ordet *Kilde* (*kialdæ*).

Kjeldstrup (1466 *Kiellstrup*) af *Kjeld*, *Ketill*.

Klastrup (1442 *Claustrup*) vel snarere af *Klak* end af *Claus*.

Kollerup (1480 *Kuldrup*) af *Kolli* eller *Kulle*.

Kovstrup (1431 *Kowsthorp*) af *Ko* eller *Kowe* (*Koffue*), muligvis af Tilnavnet *Kok*.

Kærup (1555 *Kierdrup*, 1571 *Kierup*) rimeligvis af Ordet *Kær*.

Kæstrup (1664 *Kiesterup*) maaske af Tilnavnet *Kiste*, der kendes 1442 i *Hillerslev Herred*.

Løgstrup vel af *Lykke*, *Lydike*.

Lønnerup (1602 *Lønderup*) af Mandsnavnet *Lyng*, *Lynge*, *Lynne*, eller muligvis af Ordet *Lyng*: **Lyngthorp*, **Lyndorp*.

Morup (1355 *Modorp*) vel af *Moth*, *Mo* eller *Mothi*, *Mode*.

Næstrup (1458 *Nestrup*) af *Nef*, *Næf*; jfr. *Restrup* af *Ræfsthorp*.

Nystrup (1443 *Nystrup*) muligvis af *Nyk* eller Tilnavnet *Nøt*, *Nyt*. *Ny* (*Nyr*) kendes som *Dværgnavn* i *Oldnorsk*.

Raastrup maaske af *Roar* eller *Rather*.

Randrup af *Rani*.

Røchtrup nævnes 1606 i *Hørdum Sogn*. *Rykkerup* paa *Lolland* hed 1231 *Ryggæthorp*, vel af Tilnavnet *Rygge*, eller af *Røthgær* eller *Richard* (*Rykkert*).

Saarup maaske af *Soti* eller *Sadi*, jfr. *Soderup*, *Saaderup* og *Sadderup*, eller *San*, *Sarhi*.

Silstrup (1462 *Selstrup*) af *Self*.

Sinderup (1486 *Sinnderup*) af *Sindri*.

Skaarup (1598 *Skordrup*, 1406 *Scordorp*) af *Skorri* eller *Skarhi*.

Skinnerup (1365 *Skyndorp*) af *Skini*.

Smerup (1371 *Smæropp*, 1408 *Smithorp*, 1424 *Smæterop*) af *Smed*, *Smith*.

Snedstrup (1365 *Snestrøp*) vel af samme Mandsnavn som *Snedsted*, se ovenfor.

Stagstrup (1474 *Staxstrop*) af *Stak* eller *Staki*.

⁷ Sv. Aakjær: Bidrag til Tolkning af angelske Landsbynavne, Grænsevagten 1923 S. 136.

Steerup i Ræer nævnes 1688, muligvis af *Stæk*, *Steeg* „Pæl” (**Stækæthorp*) eller samme Navn som *Størup* af Mandsnavnet *Støria*.

Sturup (1406 Stordorp) muligvis af *Stori* eller Ordet *storth* „Krat”.

Svenstrup af *Sven*.

Tanderup i V. Vandet (1602 Tanderup) enten af *Tanni* eller samme Navn som følgende.

Tandrup i Bedsted (1391 Tamdrop) af *Tammi*.

Thilstrup nævnes 1602 i Sjørrind Sogn, af *Til* eller *Tidulf* (Thiudulf), jfr. Tytulthorp, nu Tillerup.

Tingstrup vel af Ordet *Ting* eller af Mandsnavnet *Thængill*.

Torup (1367 Thorthorp) af *Thori*. Det samme gælder muligvis *Vester Torup*.

Trustrup (1664 Trudstrup) af *Thruud*, *Thruid*, *Thrugot*.

Tygstrup (1598 Togstrup, 1612 Tøigstrup) af *Tyge*, *Tøke*.

Tøttrup (1445 Tottrup, 1664 Thøttrup). Paa samme Maade som man har *Tyke*, *Tøke* til *Toki*, *Tyrfi* til *Torfi*, *Tyle* eller *Tylir* til *Toli*, kan man have haft et Mandsnavn **Tyti* til *Toti*; maaske snarest Kælenavn.

Ullerup (1406 Villerup) af *Ulwi* eller Kvm-denavnet *Ulwa*, jfr. Ullerød af Ulweruth. Det samme gælder *Vester Ullerup*.

Ulstrup af *Ulf*.

Westrup nævnes i Torsted Sogn 1688, af *Wesæ*, *Wæsæ*, snarest Mandsnavnet, ikke Ordet *Vese* „Sump”.

Villerup af *Willi*.

Vittrup (1437 Wibtorp) af Tilnavnet *Vibe*, *Wipæ*.

Vorup (1600 Worup) kan indeholde Mandsnavnet *Wani*, men snarere Ordet *Waræ*, *Ore* „Udmark”.

Bøl-Navnene er sandsynligvis lidt yngre end Torp-Navnene; de findes f. Eks. ikke i England. Endelsen er Ordet Bøle „Bosted”, og Forleddet er i de fleste Tilfælde et Personnavn, men ligesom ved Torp er der ogsaa almindelige Ord i Forleddet, f. Eks. i *Oksenbøl*, *Græsbøl* og *Nebel* (*Nybøl*).

Adbøl (1662 Adbøll) af Mandsnavnet *Addi*.

Bubbel (1612 Bubbell) af *Bue*, *Budde*, el. lign. Samme Navn er *Bubel* paa Fyn (Ingslev Sogn, Vends Herred).

Ellidsbøl (1470 Ellitzbøll, 1483 Ellesbøll) af *Elev*, *Eilif*.

Faddersbøl af Mandsnavnet *Fader*.

Gensbøll (1664 Giersbøll) indeholder vel *Gen*, *Geirr*.

Harbøl (1664 Haarbøll) vel af *Harthi*.

Madsbøl (1477 Marssbol, 1505 Morsboeel, 1603 Marspill) kan indeholde Mandsnavnet *Man* eller *Marth*.

Oddersbøl (1600 Odersbøll) af *Odder*, *Otr*.

Rotbøl findes i Lild Sogn (1688 Rotbøel), i Lodbjerg (1600 Rottbøll), samt i Horne Sogn, Ø. Horne Herred (1638 Roetbøll). Det kan indeholde et Tilnavn *Rotte*.

Sejersbøl (1612 Seigersbøll) af *Sejer*, *Sigarr*.

Staversbøl (1598 Staffuersbøll) maaske af et Tilnavn *Stavne*.

Taabøl (1598 Tobøll) kunde indeholde et Mandsnavn *Toki*, *Tovi* el. lign. Muligvis ogsaa *Toti*, *Todde*.

Todbøl (1348 Todæbøl) af *Toti*, *Todde*.

Tolbøl (1363 Tølbøll) af *Toli* eller *Tyli*.

Vilbøl (1493 Viilsbøll) vel af *Viwel*, *Vifill*.

RØD

Endelsen *Rød*, der betyder „Rydning” hører ellers særlig hjemme paa Øerne, men der er to Navne i Thy, der synes at høre til denne Gruppe: *Hellerød* i Søndbjerg (1602 Hillerø) og *Kobberød* i Gettrup (1353 Koberøe), der vel indeholder Mandsnavnene *Helge* eller *Hildi* og *Kobbi*. Ingen af dem er dog sikre Rød, da de gamle Former mangler d.

GAARD og HUS

Fraset enkelte gamle Bynavne med Endelsen -gaard, som Lysgaard, Daugaard, er vel de fleste Navne af denne Gruppe sikkert fra Middelalderen og nyere Tid.

Mest almindelige er vel Navne som *Nørgaard* (5), *Søndergaard* (5), *Østergaard* (5), *Vestergaard* (4), *Overgaard* (3), *Nedergaard* eller *Neergaard* (2), *Storegaard* og *Lilgaard*.

Om *Langgaard* (2) og *Kortegaard* (4) har Navn af Gaardens Form, *lang* og *kort*, eller af Personnavnene *Lange* og *Korte* er vel tvivlsomt; jfr. Korterup, Kvottrup. *Ringgaard* muligvis af Gaardens Form eller af Personnavnet *Ringe*. *Korsgaard* (4) enten af Gaardens Form eller Beliggenhed ved Kors eller Vejkryds.

Gadegaard, *Bomgaard* og *Legaard* (2) har sikkert Navn af Beliggenhed paa Gaden, ved Bommen eller Leddet. *Vangsgaard* af *Vang* „Udmark”. *Tinggaard* (2), *Brogaard* (2), *Spanggaard*, *Kappelgaard*, *Mølgaard* har Navn

af Beliggenhed, ved Ting, Bro, Spange (Gangtræ over Bæk), Kapel og Mølle. *Abildgaard* (3), *Hyldgaard* (2), *Ellegaard* har vel Navn af *Abild*, *apald* (Æbletræ), *Hyld* og *El*. *Brændgaard* af *Brænde*, Sted hvor Lyng eller Skov er afbrændt.

De fleste af disse Navne maa henregnes til Kulturnavnene eller Bygdenavnene; det samme gælder *Borregaard*, *Laagaard* af *Borggaard* og *Ladegaard*. *Hovgaard* om Herregaard, hvortil der gøres Hoveri. *Fruegaard* (1443 Frwgardh) af adelig Frue. *Bundgaard* af *Bonde*, Selvejerbonde, jordegen *Bonde*. *Præstegaard* (2), *Bisgaard* (2) af *Præst* og *Biskop*. *Munkegaard* og *Klostergaard*. *Burgaard* af *Bur* „Bod” eller muligvis Mandsnavnet *Bure*, og *Stokkegaard* af *Stok*. *Ferregaard* af *Færge*.

En Del indeholder Naturord i Forleddet: *Hedegaard* eller *Heegaard* (5), *Holmgaard*, *Gravgaard*, *Grudgaard* (af *Grud* „Grus”), *Odgaard* (af *Odde*), *Kærgaard* (3), *Styvelgaard* (af *Styvel*, *Støv1* „Dam”), *Damgaard*; *Søgaard* (3), *Aagaard*, *Strømgaard*, *Sundsgaard*, *Enggaard*, *Bjerregaard* (3), *Dalgaard* (3) og *Dalsgaard*, *Næsgaard* (2), *Øregaard* (af *Ør*, *Øre*; „Grus, gruset Strandbred”), *Rimmergaard* (af *Rimmer* „lange flade Sandvolde”), *Hvolgaard* (af *Hul* eller *Hule* „Hulning”, i Jysk *Hol*, *Hole*), *Kjeldgaard* (1664 Kildgåard) af *Kilde*, *Kjelde* „Kilde, Brønd”, *Sigaard* af *Sig*. *Skelsgaard* (1429 Skielsgaard) vel af *Skel* eller Tilnavnet *Skeel* (*Skialgh*), jfr. *Skelsborg* (1602 Schielsbere, 1688 Schielsborg).

En meget stor Del har Personnavne i Forleddet:

Balsgaard af *Balser*, *Balthazar*.

Blovsgaard (*Bloxgaard*) af *Blok*.

Bordsgaard af *Baard*, *Barth*.

Brousgaard muligvis af *Brok*, som *Blousgaard*, *Kousgaard* af *Blok*, *Kok*.

Brungaard af *Brune*.

Fomsgaard (1664 Fundsgaard) er usikker, enten af *Fundinn* eller af *Folkmar*, *Folmer*: * *Folmersgaard*, **Folmsgaard*, *Fomsgaard*.

Frostgaard af *Frosti*.

Grynngaardt nævnes i 1600 i Heltborg Sogn, muligvis af *Grundt*, som *Grynnerup*, *Grønderup*.

Gundegaard af *Gunni*, *Gunde*.

Heebsgaand muligvis af *Hebbe*, *Hibbe*.

Kajgaard af *Kaie*.

Kilsgaard af *Ketil*, *Kjeld*.

Knudsgaard af *Knud*.

Kolgaard af *Kolli*, *Kollæ*.

Kolsgaard (1442 Kolszgaard, 1458 *Kuldtzgaardt*) af *Kol*.

Krogsgaard enten af Mandsnavnet *Krog* eller af Ordet *Krog* (*Engkrog*).

Kundgaard af *Kunni*.

Nobisgaard af *Nabi*, næppe af *Nobiskrog* „*Helvede*”.

Plovmandsgaard af Tilnavnet *Plovmand*.

Ramsgaard af *Ravn*.

Roergaard af *Roar*.

Rævsgaard (1435, 1449 *Ræffsgardh*) af *Ræf*.

Simensgaard af *Simon* eller *Sigmund*.

Skottegaard af Tilnavnet *Skotte*.

Stensgaard af *Sten*.

Studsgaard (1664 *Stubsgaard*) af *Stub*.

Svejgaand af *Sueghi*.

Tovgaard muligvis af *Tue*, *Touæ*, *Tofi*.

Troelsgaand af *Trogels*, *Thorgisl*.

Ulgaard af *Ulwi*.

Villegaard af *Ville*, *Willi*.

Søhuse og *Rimmerhuse* og *Kærhuse* af *Sø* (1664 *Soehusz*), *Rimmer* og *Kær*.

BOD og KOT

Saltbo i Sønderhaa nævnes 1688. Paa Sønderhaa Mark nævnes 1653 en *Saltbak*.

Nørbo (1598 *Narbo*) i Vestervig.

Koldby i Hørdum skrives 1556 *Koelkode*.

Dette Navn findes flere Steder i Danmark, dets oprindelige Form er *Kaldækot*, senere ofte *Koldkur* (*Fjends Herred*), *Koldkær*, *Kollekolle*. Ordet betyder „kold Hytte”, en Hytte, der ikke kan opvarmes, men brugtes om Sommeren som en Art Sæterhytte for Kvæghyrderne, der passede Kvæget paa Græsgangene.

HAVE, LØKKE og FOLD

Disse Ord er gamle Ord for Indhegninger, Indelukker, af *hagi* beslægtet med *Hegn*, af *lukke* (*Iykkia*) og af et Ord beslægtet med Latin *palatium* (*Palads*), egentlig Grund indhegnet med *Pæle*.

Nørhave, *Søndenhave* og *Grishave* forklarer sig selv.

Rishave er en Indhegning med *Kratskov* og *Ris*.

Abildhave er en Have med *Æbletræer*.

Brødløsehave er vel et spottende Navn, givet paa Grund af *Jordens Magerhed*.

Enkelte synes at indeholde Mandsnavne.

Stadshave kan, ligesom *Stadsgaand*, det gamle Navn for *Konstantinsborg*, muligvis indeholde et

Mandsnavn **Stad*, svarende til *Stade*; men muligvis ogsaa Ordet *Stad* i en af dets forskellige Betydninger.

Skadhve (1578 Skaadhafve) kan udledes af et Mandsnavn *Skade*, der ogsaa indgaar i Skast (*Scathstath*), men der findes ogsaa et Naturord *Skad*, som maaske betyder „Strøm, Sig, Væld”, jfr. norsk *skadd* „lille Sig” og Latin *scateo* „vælder, sprudler frem”.

Hufe „Bol”, som iøvrigt ogsaa oprindeligt betyder „Indhegning, Have”, er beslægtet med græsk *képos* „Have”, som *Gaard* (*garth*) er det med Latin *hortus* „Have”.

VANG og AGER

Møgelvang af *møgel* „stor” og *Mejlayer* af *medel* „Mellemager”.

Hjardemaal (1440 *Hiærdmaal*) er maaske det



De gamle, smukke og hyggelige Vindmøller fortrænges af den moderne Teknik. Endnu holder Sennels Mølle dog Stand. (Aage Pedersen fot.)

Dromshave indeholder vel Navnet *Drumb*, jfr. norsk *Drumbrud*.

Holderhave (1688 *Holderhauge*) kunde maaske ogsaa indeholde Mandsnavnet *Haldon*, men man vilde have ventet **Holdens have*.

Grimmeløkke (1664 *Grimeløche*) indeholder vel, ligesom *Gremmeløkke* og *Grimtoft*, et Mandsnavn *Grimi*.

Horsfeld i *Bedsted* (1664 *Horszfoll*) har vel Navn af *Horsefold*, en *Fold* eller *Indhegning*, hvor *Hestene* dreves ind om *Natten* til *Værn* mod *Ulven*.

Af et andet Ord for *Indhegning*, nemlig det i *Thy* kendte *Hove* har vel *Brunshoffve* (1638) i *Hundborg* Navn. Ordet betyder „en ved *Dige* eller *Grøft* hegnet *Mark* paa 2-3 *Skæpper Land* indtil 1 *Tønde Land*, som hver *Bonde* kan have”. Det er beslægtet med nedertysk *hove*, højtyisk

„*Maal*”, det *Skifte*, den *Lod*, hvor *Hjorden* græssede.

BORG

De *Stednavne*, som er sammensat med Ordet *Borg* er sikkert af ret forskellig *Alder* og *Oprindelse*. Gamle og store *Landsbyer* som *Ulborg* (*Ulburg*), *Hindborg* (*Hærnborg*), *Skjoldborg* (1367 *Skyolburgh*) og *Heltborg* (1413 *Helttborg*) er sikkert ikke yngre end *Lev-Navnene*. Flere af disse *Navne* har i ældre *Tid* Endelsen *Bjerg*; det gælder f. Eks. *Viborg* (1231 *Wibiærgh*) og *Hundborg* (1231 *Hunbiærgheret*); men ogsaa mange af *Navnene* paa *-bjerg* er sikkert ældre end *Lev-Navnene*. Endelig er der en hel *Del* ganske unge *Navne*, ofte paa *Huse* og *Smaagaarde*, og ofte af mere spøjende eller spottende *Karakter*, som *Sultenborg*, *Pjaltborg*,

Klubdborg, og til dem hører vel her i Thy *Sodborg* og *Knusborg*.

Heltborg (1413 *Helttborg*). Ordet *Helt* om „modig og tapper Kriger” er et sent nedertysk Laaneord, der næppe kan komme i Betragtning, og Fiskensnavnet *Helt*, hvis Oprindelse er dunkel, er der næppe Grund til at tænke paa. Snarere kan man tænke sig, at Navnet indeholder Mandsnavnet *Hialti*, der forekommer i norske og islandske Stednavne *Hiallta eyrr*, *Hialtabakki*, *Hialtastadir*, *Hieltastadir*, *Hialtabø*, *Hialtarfwær* (*Hieltar*), samt *Hiælltæbærgh* i Gausdal, der menes at have Navn efter en *Ion Hiællte*. Ogsaa i Sverige er lignende Navne ret udbredt: *Hjältabo*, *Hjältagården*, *Hjältalunga*, *Hjältamålen*, *Hjältaryd*, *Hjältevad*, *Hjälteby*, *Hjältesta*, *Hjältvik*, *Hjältberga*. Hvis *Heltborg* ligesom *Hundborg* oprindeligt har haft Endelsen *-biærgh*, vilde Navnet være identisk med svensk *Hjältberga*, norsk *Hiælltæbærgh*.

Tilflugtsborg. Fjernere ligger den Mulighed, at Ordet skulde have Tilknytning til Sagnkonge- og Gudenavnet *Skjold*.

Hundborg (1231 *Hunbiærgh*) muligvis af *hun* „kæmpestor”, der oftere bliver til *Høn-*, f. Eks. i *Hønbiærgh* paa Thisted Mark.

Kunborg i Lyngs (1664 *Kunborig*) maaske af samme Mandsnavn *Kunne* som i *Kundgaard*.

Sodborg paa Jegindø (1664 *Soedborig*) kunde rumme Mandsnavnet *Sode*, *Soti*, men bruges maaske snarere spottende om en „Borg”, der kun er tækket med *Saadder* „Græstørv”.

Lomborggaard (1600 *Lumboregrdt.*) maaske som *Lomborg* Sogn af *Longburg* eller *Langbjerg*. Eller af *Lung* „Lyng”, jfr. *Lyngholm* og *Lyngby* i samme Sogn, af *Liung-*. Eller af Mandsnavnet *Lumme* eller Tilnavnet *Lunge*.

Svinborg i Ørum Sogn (1602 *Suinborre*, 1664 *Sundborig*). Maaske af samme Oprindelse som *Svendborg* (*Swinæburgh*). Her mangler dog det



Sommeridyl ved Slettestrand – en af Oaserne i Vester Han Herreds Klitte. (H. Sørensen fot.)

Skjoldborg (1367 *Skyolburgh*) vel af *Skjold*, der bruges om Steder, som ligger aabent, frit og højt. Baade Kirken, Nørre og Sønder *Skjoldborg* ligger paa en stor, flad, især mod de tre Sider stærkt faldende Bakke⁸). Hvis *-d-* har manglet oprindeligt, kunde man maaske ogsaa tænke paa Forbindelser med Ordet *Skjul*, jfr. norsk *Skjolnes*. Betydningen skulde da være *Skjuleborg*,

Sund Swin, som Navnet kunde skyldes. Begge Ord, *Sund*, og *Swin* er maaske beslægtet med *swimmæ*, svømme.

Krogborre nævnes 1602 i Grurup Sogn. Af *Krog*, der kan betyde 1) Krumning, Bøjning, f. Eks. af *Vandløb*, 2) Jordstykke, der er indesluttet af en Bugt af et *Vandløb* eller begrænset af *Buer* og *Vinkler*, 3) afsides beliggende *Hjørne*, 4) en *Kile* ind i en *Eng*, et *Stykke* Mark, der gaar ind i en anden *Mands Lod*.

⁸ Johs. Steenstrup: Indledende Studier over de ældste danske Stednavnes Bygning (Videnskabernes Selskabs Skrifter 7'H. Hist-filos. Afd. I. 3, 39 f.

Votborg (1664 *Wotborig*). *Votborg* paa Mors hed 1435 *Wotteborg*, muligvis af *warta*, *wakta* „vogte, passe paa“; jfr. tysk *Wartburg*.

Alle de hidtil omtalte Navne hører til *Bygdenavnene* eller *Kulturnavnene*, de Stednavne, som har Navn af Menneskers Virke og Bebyggelse. Forinden vi gaar over til den anden store Gruppe af Stednavne, *Naturnavnene*, skal vi til Slut omtale, dels nogle andre Bygdenavne, dels nogle enkelte korte Navne, om hvilke det er uvist, om de hører til Bygdenavnene eller *Naturnavnene*, dels de øvrige korte, usammensatte Navne, af hvilke nogle hører til *Naturnavnene*, nogle til *Bygdenavnene*.

ANDRE BYGDENAVNE

Enkelte Møllenavne hører ogsaa til *Bygdenavnene*, som *Søndermølle*, *Nørmølle*, *Nedenmølle*, *Ovenmølle*, *Mellemmølle*, *Vestermølle*, *Klitmøller*, *Bromølle*, der forklarer sig selv.

Klatmølle i *Torsted Sogn* (1688 *Klat Weyrmølle*, 1802 *Klat Mølle*). I *Torsted* nævnes 1690 *Klادتzbache*, 1683 *Klattzbache Fald*. *Klat* kan betyde „Klump“, men ogsaa „Søle, Smuds“.

Rødbro vel af *Broens Farve*. *Lillerad* af *Rad* „Husrække, Længe“. *Koppel* „Indtægt, indtaget Vangeskifte“. *Havreland*. *Vandtrang* „Sted, som trænger til Vand“. *Kloster*, *Kappel* (af *Kapel*), *Lillekirke* (Lild). *Tinglav* (1664 *Tienlau*) maaske *Tiendelav* eller *Fæstelav* (af *Tjener*, *Fæster*). *Hussted* „Sted, hvor der har ligget et Hus“. *Færgested*. *Ved Kirke* (ved *Kierck*), *ved Kirken* eller *Kirkebolet*. *Paa Gaad* (paa *Bygaden*), *paa Slot*, *paa Broen*, *Vester-i-By*, *Landbo* („Fæsteejendom“). *Hegnet af Hegned* (*Hægnæth*) „indhegnet Skov“.

DOVER

Dover i *Ydby Sogn* (1436 *Doffuer*) er sikkert samme Navn som *Dover* i *Hjelmslev Herred* (1267 *Dofræmark*), *Dover* i *Lintrup Sogn*, *Frøs Herred* (1300 *Dofre*, 1325 *Dowerth*, 1486 *Dawer*, 1492 *Dower*), *Daldover* i *Randbøl Sogn* (1394 *Daldower*, 1471 *Dalødaffuerth*, 1492 *Dalldowrde*, 1504 *Daldowerd*, 1510 *Daldowerde*, *Daldowerd*), *Sødover* i *Nørup Sogn* (1452 *Sødouerdh*, 1483, 1485 *Sødowerde*).

De ældste *Former* synes at tyde paa *Sammenhæng* med svenske og norske *Stednavne*

*Dofra*⁹), der vistnok betyder „dyb Dalsænkning, dyb Kløft, (Højdedrag med) dybe Kløfter“¹⁰). *Oluf Nielsen* har tænkt sig, paa Grund af de mange *Former* med *-werth*, *-werde*, at Navnet kunde indeholde Ordet *wonth(æ)*¹¹), som han forklarer som „*Bjergryg* eller *Skraaning* fra *Bjergryggen*“, eller af *Vande*, oldnorsk *varda* „*Stenstabel*“. Jeg har derimod ment, at *worthæ* i *Rødovre*, *Hvidovre* (*Aworthæ*), *wenthæ* i *Bagsværd*, *Toksværd* hang sammen med *wæriæ*, *warthæ* „indhegne, indværge“ og betød „*Indhegning*, *Løkke*“¹²).

Paa samme Maade som Ordet *Dovre*, der i *Jysk* hedder *Dower*, kommer af *dagwarth* „*Dagmaaltid*“ (jfr. *Nætter*, *Nadver* af *natwarth*) saaledes skulde ogsaa *Stednavnet Dover* (*Dowerth*, *Dawer*, *Daffuerth*) komme af **Dagwerthe* „*Dag-Løkke*“. I saa *Fald* hører det jo til *Bygdenavnene*, ligesom *Daugaard*, *Lysgaard* og *Dagløkke*.

Skal man give en anden *Forklaring* paa, at *-th-*, *-d-* er indskudt - og det er jo ejendommeligt, at de ældste *Former* fra det 13. og 14. Aarh. mangler dette *Indskud*, og synes at tyde paa *Dofra* - saa maa man vel tro, at disse *Former* skyldes en fejlagtig *Formodning* om en *Forbindelse* med Ordet *Dovre*, *Dower*, om hvilket man har vidst, at det rettelig indeholdt *-th-*. Jeg er nu egentlig nærmest tilbøjelig til at godkende *Stednavneudvalget*s *Formodning* om *Forbindelse* med de norske og svenske *Stednavne Dofra*, og at antage, at *Formerne Dowerth*, *Daffuerth* o. lign. kan skyldes fejlagtig folkelig *Udtydning* og *Tilknytning* til Ordet *Dovre* (*Dawerth*, *Dowerde*). I saa *Fald* hører dette Navn til *Naturnavnene*, idet *Dofra* betyder „dyb Sænkning, Kløft“, og tillige maa man vel i saa *Fald* antage, at Navnet hører til de ældste danske Navne af *Kortetypen*, de gamle usammensatte *Naturnavne*.

VUST

Af samme tvivlsomme *Oprindelse* er muligvis *Sognavnet Vust*. Man kunde tænke sig, at dette Navn, i *Lighed* med *Skast*, *Vrist*, *Guust* o. fl.,

⁹ Norske Gaardnavne IV. 1, 1. IV. 2, 25; E. Brevner: Sydöstra Närkes Sjönama S. 81-86.

¹⁰ Vejle Amts Stednavne S. 100.

¹¹ Blandinger udg. af Univ. Jubilæets Da. Samf. I 257.

¹² Gunnar Knudsen, *Saga och Sed* 1938 S. 53 ff.; sammes *Oversigt* over de danske *Stednavne* i *Nordisk Kultur* V. 107 ff. Sidstnævnte *Afhandling* er den nyeste almene *Behandling* af de danske *Stednavne*, hvortil herved en *Gang* for alle henvises.

havde haft Endelsen *-stath*. Men det opføres som Ønavn i Ølisten i Kong Valdemars Jordebog 1231 i Formen *Wrst*. Derfor er det ikke sandsynligt, at det er et Stath-Navn. Men det er heller ikke meget sandsynligt, at *Urst* kunde udvikle sig til *Wuust*. Mere sandsynligt er det, at der foreligger en af de ikke faa Afskriverfejl i Kong Valdemars Jordebog, nemlig, at der er glempt et lille a over Linjen, den almindelige Forkortelse for *ar*, saaledes at dette gamle Ønavn oprindelig var **Warst*. Dette Ord kunde godt blive til *Wuust* i senere Jysk. Ordet kunde være en -st-Afledning af Ordet *wara* „Knort i Huden, Byld, Aareknude”. Ord af denne Stamme betyder „svulme, hæve sig, vokse”, og kan i forskellige Sprog betyde. „Vorte, Bygkorn, Aareknude, Byld, Knort, Pukkel, Top, Højde, Isse” o. lign. Øen skulde altsaa have Navn af, at den hæver sig som en „Vorte”, „Knort” eller „Svulst”.

USAMMENSATTE GRUNDNAVNE

Af saadanne usammensatte Grundnavne Simplex-Navne) som **Dofra* og **Warst* foreligger flere Naturnavne: *Styvel* (Dam), *Slej* (Dalsænkning), *Krik*, maaske „Krumning, Rynke, Fold”, beslægtet med Krinkelkrog. *Kriken* kendes baade i Norge og Sverige. *Dal*, *Hole* (Hulning), *Grud* (Grus), *Balle* (af Balg „Forhøjning”). *Haa* er muligvis beslægtet med *Ho* og *Hang*. Det kan betyde „Krog” (jfr. *Høng* af *Høingæ*, *høingr* „Kroglaks”) eller maaske *Hang* „brat Bakkeskraaning”, jfr. *Hingelbjerg* i Kollerup (1610 Hengilbjerg) og islandsk *hengilberg* „brat Bjerg”, af *hengill*. *Nabe* „Fremspring”, beslægtet med *Næb*. *Ræer* (1455 Røre, 1555 Reer) vel af *Rør* „Stendynge”, beslægtet med *Rose*. *Bjerre* (af *Bjerg*), *Hald* („Skraaning”), *Lund*, *Vig*, *Krog*, *Kløv* (Kløft),



Stenbjerg Fiskerleje er en af de karakteristiske Byer ved Vestkysten, hvor de smaa, spredt liggende Huse er stærkt udsatte for Stormen fra Havet. (Aage Pedersen fot.)

Lignende -st-Afledninger er *Svulst*, *Knast*, *Knyst* og sandsynligvis ogsaa *Frost*, beslægtet med norsk *frusa* „Knude paa Træstamme” og som Verbum „vokse ud i Knorter”. Fjernere ude skal Ordet være beslægtet med *Urt* (af en Betydning „gro, vokse”), og dersom Formen *Urst* er den rette, kunde der her foreligge en med **Warst* beslægtet Form; men man skulde da vente en Nutidsform **Uust*, ikke *Wuust*.

Brondt (1600 i Hovsør) vel af *Brun* „Brønd, Kilde”, *Slette* (1450 Slætæ) snarest af *Slette* „større, flad Landstrækning, træløs Strækning”, *Kaase* (af *Kaas* „Stendynge”), *Holt* (lille Skov, Krat, Lund). *Tved* formodedes hidtil at betyde „Areal afgrænset ved Vand eller Skov”, men Gunnar Knudsen har gjort det sandsynligt, at en Betydning „fældet Skov” passer bedst med

Tved-Byernes Beliggenhed¹³). *Tvede* i Hundborg Herred er vel samme Navn. *Aas, Holm* eller *Holme, Odde, Klit, Graven, Klitten, Mosen*.

Øødhe Gaard, der nævnes i 16. Aarh. i Klim Sogn, var vel en Ødegaard. *Røge* (1610 Røgie), en Gaard i V. Torup, har vel Navn af *Ryg*, jfr. svensk *Rygge*. *Imer* i Klim (16. Aarh. *Imer*) er vel næppe usammensat; det kunde være sammensat med *Myr* „Mose”, som Gosmer, Barmer o. f. l., første Led kunde være *I* „Takstræ” eller *Eg* (jfr. Imosegaard i Vissenbjerg paa Fyn).

Try i Tømmerby (1688 Trygge) er dunkelt. *Try* i Torslev, Dronninglund Herred, hed 1435 *Thryø*, *Try* i Dronninglund 1662 *Thrye*. *Tryhuse* i Arninge paa Lolland hed 1610 *Thryhuss* og betyder sikkert *Trehuse*, ligesom *Tryhus* i Norge, *Tryvandene* i Aker, 1231 *Thrywath* i Vridsted Sogn, Fjends Herred, nu *Trevad*; men *Formen Trygge* er paafaldende. *Mummergeard* i Vestløs (1638 et lidet *Bierg*, kaldis *Mummer*) er ogsaa dunkelt, og ligeledes *Duel* i Hvidbj eng vesten Aa (af *Dole* „Grænsemærke” eller *Dueled?*).

Grundnavne med Bygdebetydning er *Borre* (af *Borg*), *Agger* (af *Ager*, maaske som i Norge med Betydning „Agerjord ved Helligdom”), *Tofte, Bure* (af *Bur* „Bod”), *Hove* (Indhegning), *Vang, Torp*.

SAMMENSATTE NATURNAVNE

En meget stor Gruppe af Stednavne udgøres af de sammensatte Naturnavne, hvortil maa regnes *Jegindø* (1231 *Ekund*) med en gammel Ønavnsendelse *-und*, som i *Annd* (Anholt) og *Burgund* (Bornholm).

BJERG: *Egebjerg* (af *Eg*), *Hvidbjerg*, *Grønbjerg*. *Søndbjerg* (1408 *Sundberck*) har muligvis Navnet af Sundet mellem *Jegindø* og *Thy*, *Tambo Sund*; jfr. 1688 *Sundsgaard*, 1606 *Sønsgaard* i *Helligsø*. Forleddet kunde vel ogsaa være *sunna* „Sol”, som i *Sindal* og *Sindbjerg* (jfr. *Søndag* af *Sunnudagr*). *Teglbjerg* vel fordi der toges *Ler* til *Tegl*. *Roddenbjerg* (1612 *Roidenberg*), maaske af *rotn(a)* „Skred, Jordskred, Sandskred”, ligesom *Rønne* (*Rotnæ*), svensk og norsk *Rotnebu*, *Ronneby*, *Rotneim*. *Toppenbjerg* vel af *Bakkens* toppede *Form*, jfr. *Toppenhøj*, *Toppethøj*, *Toppehøj*, *Tophøj*. *Lodbjerg* (1421 *Lodberg*) muligvis af *Lod* „Græsbevoksning; jfr. det meget udbredte *Loddenhøj*. *Spangbjerg* (1424 *Spangbiærgh*) enten af *Spange* „Gangbræt” eller snarest af

Spange „Metalspænde”, fordi et saadant kan være fundet i *Bakken*. *Pilbjerg* vel af *Pil*. *Brydbjerg* hed 1664 *Broedberg*, maaske *Brød-*, af *Brud*; jfr. *Broddenbjerg* „det brudne Bjerg”. Maaske af *Bryde* „Forvalter”; jfr. *Brydebjerg* i *Faarevejle*. *Hjertebjerg* sikkert af *Hjort* (Genitiv *Hiartar*, *Hiærtæ-*). *Gadsbjerg* maaske af *Mandsnavnet Garth* som *Gadstrup* i *Ramsø Herred*; men da det 1602 hed *Gadbiere* kunde det mulig indeholde Ordet *Gadd* „Od, spids Bakke”. *Vindbjerg* vel af *Vind*, *Blæst*. *Thoffdsberig* er det ældre Navn for *Tovsgaard* i *Vigsø*, maaske af *Toft*. *Bronbiere* nævnes 1603 i *Vigsø*, vel af *brun*.

HØJ: *Revs*, ældre *Refshøgh*, af *Mandsnavnet Ræf*. *Frøhøj* muligvis af *Frøjja*. *Torshøje* af *Tor*. *Lukshøj* (1664 *Løgshøy*), maaske af *Løkke*, *Lukke*. *Worszhøy* nævnes i *Flovlev* 1664. Maaske af *Mandsnavnet *Warær* svarende til tysk *Warher*. Forleddet kan minde om det ligeledes dunkle *Vors-* i *Vorslunde*, *Give Sogn*. *Malle* (1376 *Malgh*) sikkert af **Maløgh* „*Maalhøj*, *Tinghøj*”. *Mejlsø Hus* var før en *Gaard Meielhøy* i *Jordrup* 1664, af *Medelhøj*, *Mellemhøj*.

BAKKE: *Skottenbak* i *Vestervig*, maaske af *Tilnavnet Skotte*, jfr. *Skottenborg* i *Viborg*.

BANKE: *Klitbankerne*.

DAL: *Bjørndal* af *Bjørn*. *Lodal* (1600 *Loudall*) er dunkelt; samme Navn findes i *Faster Sogn*. *Mardal* maaske af *Mare* eller af *Man* „Hest”. *Dybdal* er ret almindeligt i *Jylland*. *Bardael* nævnes 1625 i *Sønderhaa*; kan vel indeholde Ordet *bar*. *Pugdall* rimeligvis af Ordet *puggæ* „Frø, Tudse”. *Hesseldal* af *Hessel*, *Hassel*. *Hunddal* af *Hund*. *Kokkedal* af *Kok* „Fuglehan” eller af *Kokke* „Dyng, lille opstabled *Bunke* (af *Hø*, *Møg* o. lign.)”. *Seldal* vel af *Selje* „Pil”.

HULE: *Bleghule* af *Blege* „Kalksten”. *Døvhule*, i ældre *Tid* dog *-hale* (1600 *Døuhale*). *Hule* er rimeligvis det rette, da *Døv* vist betyder „Grube, *Hul*, *Fordybning*, *Sump*”.

KÆR: *Hestekær*, *Frøkær* af *Hest*, *Frø*. *Fladskær* maaske oprindelig *Flask-Kær* af *Flaske* 1) „*Fladvand*”, 2) „*Flig*”, beslægtet med *Flade*, *Flage*. *Fladkær* af *flad*, modsat *Knoldkær*, *Tuekær*. *Harkær* maaske af *Hare*. *Kolkær* af *kold*

¹³ Vejle Amts Stednavne S. 94-95.

„sid, sur, fugtig”. *Raakær* maaske af *Raadyr*; jfr. det meget udbredte Hjortekær. *Trankær* af *Trane*. *Rojkær* af *Roj*, *Rod* „Rydning”.

SØ: *Helligsø*, „den hellige Sø”. *Nors* af *Norsæ*, mulig af Gudetilnavn *Nori* egtl. „Næreren”, som forekommer i Norre (**Noræhøghæ*), *Norlunde* o. fl. Tovsig hed 1603 *Thouszøe*. Det er ret almindeligt, at *-sø* i Jysk bliver *-si* (Lyngsi, Kossi, Søvsi for Lyngsø, Korsø, Søvsvø). Muligvis af *togh* „Sandemandstov, Vidnesbyrd (især i Skelsager)”.

BÆK: *Gisselbæk* vel af *Gisl* „Stav”, fordi Bækkens Løb var saa lige som en Stok. Eller Mandsnavnet *Gisli*. *Pedersbæk* af *Peder*. *Dragsbæk* maaske af *Drag* „Engdrag, Vanddrag”. *Mølbæk* af *Mølle*. *Faarbæk* af *Faar*. Vabesgaard i Lild hed 1438 *Wathbeck* af *Vad* og *Bæk*.

KILDE: *Helligkilde*, *Fredskilde*.

PYT: *Krejbøt* i Vigsø hed 1688 *Krægpøt*, vel af *Kræg* „Kvæg, Kræ, Kreatur” og *Pyt*.

VAD: *Melvad* af *medel*, „det mellemste Vad”. *Rovad* maaske af *ro* „Stang”. *Langvad* af *lang*.

VIG: *Vestervig* (1176 *Wæsterwich*).

NÆS: *Ulnæs* (1603 *Vlnis*) af *Ulv* eller Gudenavnet *Ull*. *Gudnæs* (1450 *Gudomnes*) af *Gudheimr*, *Gudum*. *Sennels* (1348 *Syællæns*, 1406 *Seels*, 1664 *Sendelsze*) vel af **Syælnæs*, *Sælnæs*; *Sæl* hedder *Siælhund*. Mulig indeholder ogsaa *Hjortels*, *Hindsels* og *Lyngs* Ordet *Næs*. *Diernæs* i Lild (1430 *Deynes*), i Vang (1373 *Dyernes*), af *diger* „stor”.

SUND: *Næssund*, *Oddesund* af *Næs*, *Odde*. *Vilsund* maaske beslægtet med *Vils* af **Vilnæs*; jfr. norsk *Vilnes*, der menes at have Sammenhæng med *vil* „Lyst, Attraa”, *vili* „Vilje, Glæde”, oldengelsk *wela* „Lykke, Rigdom”. Betydningen skulde være „behagelig, efter Ønske, som har Overflod”.¹⁴) *Feggesund* vist af Mandsnavnet *Fegge*.

HOLM: *Lyngholm* af *Lyng*. *Kokholm* vel af *Kok* „lille Dyng, Tue”. *Rosholm* i Haring (1348

Rosæholm), ogsaa i Vigsø; vel af *Rose*. *Aggerholm* af *Ager*. *Midholm* (1664 *Mideholm*), jfr. norsk *Midtholmen*, *Midnes*, *Midsjø* o. fl. *Kragholm* af *Krage*. *Dronningholm* af *Drotning* „Husfrue, Dronning”. *Korsholm* af *Kors*. *Esholm* maaske af et Ord beslægtet med norsk *esja*, svensk Dialekt *ässja* „Aske med Gløder”, maaske af samme *Rod* som *Esse* og *Aske*.

RØN: *Thyborøn*. *Røn* er sandsynligvis det Navn, som Pytheas gengav ved *Raunonia*, siden udviklet til **raunanja*, **raunja*, **nøyn*. Det betyder „Barre eller Revle af Sand eller Sten”.

LAND: *Øland* betyder vel blot „Øen”.

SNAP: *Biersnap*. *Snap* eller *Snabe* betyder „lille fremspringende Hjørne eller Stykke Jord”. Forleddet er vel *Bjerg*.

TVED: *Søndertved*, om *Tved* se ovenfor under usammensatte Grundnavne.

KLIT: *Medelklit*. *Sandklitterne*.

HEDE: *Tovshede* af Mandsnavnet *Toki* eller *Tofi*, *Toue*. *Oddershede* af Mandsnavnet *Otr*, *Odden*. *Skaarhede* maaske af Mandsnavnet *Skanthi* eller *Skorri*.

SKOV: *Nørskov*. *Sønderskov*. *Kilskov* af *Kile*, *Kilde* eller Mandsnavnet *Ketil*, *Kjeld*. *Slotskov*. *Oddeskov*. *Langskov*.

LUND: *Sækkelund* af *Sæk* eller Mandsnavnene *Segge* eller *Segut*.

RIIS: *Helleris*, vel af Mandsnavnet *Helge*.

HOLT: *Blegholte* af *Blege* „Kalksten”.

KNÆK: *Smediekneck* i Sønderhaa, maaske af *Knæk* „skarp Bøjning (af Vej)” eller af *Knæk* „Hegn, Krat”.

Fuglsang er et Stednavn, der ofte forekommer i Skovegne.

Vandet er maaske sammensat med *With*, *Ved*, „Skov”. *Jented*, *Intte* med *Tved* eller *Ved*, maaske af *Ene* „Enebærbusk” og *Tved*.

¹⁴ Norske Gaardnavne XII 255.

Sander er muligvis sammensat med *Ør* „gruset Strækning, Strandbred”. *Hovsør* vel ligeledes, men Overleveringen noget uklar.

Østerild (1268 *Høstrild*, 1442 *Østrild*).

Endelsen -ild i danske Stednavne kan have meget forskellig Oprindelse, dels *-wæthæl*, *-wedle*, *-vejle* „Vadested” (Stenild, Saksild), dels *-holt* „Krat, Lund” (Høgild, Bøgild, Rebild), dels en gammel Afledningsendelse *-ald*, *-æld* (*Abild* af *apald*), dels *-væld*, jysk *-vild* (Brønild), dels *hillæ* „Tempel” (Onsild, Vonsild). Her kunde man tænke paa *-vejle*, men *Østerild* ligger vesten for Vestløs Vejle, og det er tvivlsomt, at *-wæthæl* allerede 1268 kunde sammentrækkes til -ild. Kunde sidste Led være *Rille*, *Rild* „Rende”?

Sjørring, ældre *Sjørende* (1231 *Syorændæ*) af „Søens Ende”.

Sperring skrives 1418 *Sperende*, maaske dog snarest ved Paavirkning fra *Sjørring*.

Til Slut skal nævnes nogle andre Naturnavne som *vesten Aæn*, *paa Tange*, *paa Holme*, *i Sand*, *oppe Grund*, *wed Kieret*, *paa Haw*, *wed Blød*, *paa Banke*, *wed Dammen*, *wed Høy*.

Om Fordelingen af disse to store Hovedgrupper af Thys Stednavne, Naturnavnene og Bygdenavnene, og de Slutninger, man kan drage heraf, maa iøvrigt henvises til Artiklen „Thysyssels Bebyggelse og Bostedsnavne” i Historisk Aarvog for Thisted Amt 1944.

Her har Hovedvægten været lagt paa at give et Bidrag til Tolkningen af de omtalte Stednavne.

(Kilde: Landet mod Nordvest bd. 1, side 85-104).